Till

TCO
Jens Lidén

YTTRANDE

Diarienummer: Ju2025/00072

Datum	Vår referens
2024-04-04	Viktor Anesäter

Remiss av betänkandet *Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter* (SOU 2025:2)

Inledande anmärkningar

Unionen har granskat utredningens förslag utifrån de delar som berör eller kan beröra arbetsmarknadens funktionssätt och som i sin tur kan påverka Unionens medlemmars ställning på arbetsmarknaden. Unionen avstår mot den bakgrunden att yttra sig över förslagen om grundlagsskydd för abort samt möjligheten för staten att frånta eller återkalla beslut om medborgarskap. Vad gäller utredningsdirektiven om översyn av grundlagsskyddet för äganderätten och näringsfriheten konstaterar Unionen att utredningen inte lägger fram några förslag varför Unionen väljer att inte yttra sig över de överväganden som gjorts i dessa delar. Utredningen lägger inte heller fram något förslag till lagstiftning om ett generellt skydd mot diskriminering. Unionen har inget att erinra mot det överväganden som görs i det avseendet. Om något behöver snarare skyddet mot diskriminering som har samband med kön och minoritetstillhörighet stärkas och Unionen konstaterar att ett skydd mot sådana former av diskriminering finns i redan befintlig grundlag.

Sammanfattning över de förslag som Unionen yttrar sig över

Utredningen föreslår att rätten till domstolsprövning införs i grundlag. Idag finns förvisso en långtgående möjlighet att få sin sak prövad inom ramen för rättssystemet men någon absolut sådan rättighet finns dock inte instiftad i grundlag. Däremot finns överordnade bestämmelser i Europakonventionen samt i EU:s rättighetsstadga. Utredningen föreslår att en regel som innebär att var och en har rätt att få sin sak prövad av ett oavhängigt rättskipningsorgan införs i regeringsformens rättighetskatalog. Skälet till att ”oavhängigt rättskipningsorgan” används är att det inrymmer sådana nämnder som enligt Europakonventionen är att jämställa med domstolar.

Utredningen förslår vidare att det genom en ny bestämmelse i grundlag ska vara möjligt att begränsa föreningsfriheten när det gäller sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk eller annan otillbörlig vinning. Med allvarlig brottslighet åsyftas främst brottslighet som hotar grundlagsskyddade värden eller statens våldsmonopol och därför kan sägas vara systemhotande. Den föreslagna ändringen innebär att lagstiftaren i framtiden kommer ha större möjligheter att exempelvis förbjuda en kriminell gruppering eller kriminalisera medlemskap i en dylik organisation, något som idag inte bedöms möjligt sett till grundlagens formulering.

Unionens synpunkter på förslagen

- Unionen tillstyrker förslaget om rätt till domstolsprövning
- Unionen tillstyrker förslaget om möjlighet till begränsning av grundlagsskyddet i förhållande till kriminella sammanslutningar
- Unionen avstår från att yttra sig avseende övriga förslag och överväganden i utredningen

4. Rätten till domstolsprövning

Utredningen beskriver på ett bra sätt sina överväganden och Unionen instämmer i att rätten till domstolsprövning utgör en grundläggande rättighet i ett demokratiskt samhälle. Det är således positivt att den rättigheten ska framgå av regeringsformen.

Den föreslagna lagtekniska lösningen innebär att grundlagen föreskriver att rätten till domstolsprövning ska framgå av lag. Unionen har inget att erinra mot den valda konstruktionen som sådan. Det kan däremot ifrågasättas om det är ändamålsenligt att det, som utredningen anför på s. 72, ska vara möjligt att på en lägre nivå än i lag kunna föreskriva hur en prövning av en sak ska kunna komma till stånd. Det torde innebära att kompletterande regler ska kunna framgå av förordning. En sådan ordning kan riskera att urholka grundlagen och en annan ordning bör övervägas.

8. Grundlagsskyddet för föreningsfriheten i förhållande till kriminella sammanslutningar

Föreningsfriheten utgör en av grunderna för Sveriges demokratiska styrelseskick och det måste enligt Unionens mening krävas mycket starka skäl för att inskränka den rättigheten.

Enligt nu gällande grundlagsbestämmelser kan föreningsfriheten begränsas med hänvisning endast till att avse sammanslutningar som ägnar sig åt eller understöder terrorism eller vilkas verksamhet är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av en folkgrupp på grund av etniskt ursprung. Utredningen gör bedömningen att denna reglering är uttömmande och att staten, utifrån hur dagens grundlagsreglering är utformad, som utgångspunkt saknar möjlighet att begränsa sammanslutningar som exempelvis ägnar sig åt organiserad brottslighet genom handel med människor-, vapen- och narkotika. Unionen finner inte anledning att ifrågasätta

denna slutsats, särskilt eftersom grundlagens ordalydelse utgör utgångspunkten för tolkningen och betydligt mindre utrymme för beaktande av bakomliggande förarbeten finns i tolkningsfrågor som rör innehåll i grundlag, se bl.a. Bertil Bengtsson, en problematisk grundlagsändring, SvJT 1994 s. 920.

Bakgrunden till utredningens förslag är att de kriminella nätverken i stor utsträckning ägnar sig åt allvarlig brottslighet av systemhotande natur. I förlängningen hotas grundläggande värden såsom demokrati, rättssäkerhet och tillit mellan människor samt mellan enskilda och stat, menar utredningen. Bekämpandet av den organiserade brottsligheten är därför avgörande för att skydda det fria och öppna samhället. Att så är fallet framstår enligt utredningen som uppenbart mot bakgrund av de senaste årens utveckling där den organiserade brottsligheten tagit sig allt grövre former, bl.a. genom stora ökningar av det dödliga skjutvapenvåldet och sprängningar, vilket utgör ett allvarligt hot även mot personer utanför den kriminella miljön.

Vidare redogör utredningen för att Sverige står ut i en europeisk kontext i det avseendet att vår grundlag begränsar statens möjligheter att förbjuda kriminella organisationer som inte faller in under begränsningsmöjligheterna för terrorism och krigsorganisation medan den begränsningen inte finns i våra nordiska grannländer och inte heller i andra jämförbara länder inom EU.

Sammantaget anser Unionen att utredningen har fört fram övertygande argumentation för att det finns starka skäl att ändra grundlagen på ett sådant sätt att staten framgent ska ha möjlighet att begränsa föreningsfriheten under vissa angivna förhållanden. Det är emellertid helt centralt att föreningsfriheten inte ska kunna begränsas på grund av några andra ändamål än de som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och som framgår av grundlag. Unionen anser därför att det är positivt att utredningen med stor tydlighet framhåller att all eventuell tillkommande lagstiftning måste uppfylla kravet på proportionalitet och i övrigt överensstämma med grunderna för regeringsformen.

Förslaget är utformat så att begränsningsändamålet avser sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet i syfte att uppnå ekonomisk eller annan otillbörlig vinning. Begreppet allvarlig brottslighet är dock inte definierat i den föreslagna grundlagstexten. Detta kan leda till otydlighet och svåra gränsdragningsproblem vid ett framtida lagstiftningsarbete och det kan därför också ifrågasättas om valet av begrepp uppfyller den grad av precision som kan krävas av lagtext som ska utgöra grundlag. Unionen anser att ett rimligare alternativ är att knyta definitionen till en viss straffskala eller rubricering. Genom att formulera grundlagstexten på ett sådant sätt blir det tydligare vilka typer av krav som ställs för att lagstiftning ska kunna inskränka föreningsfriheten. Unionen noterar att utredningen förvisso själva har lyft och avfärdat en sådan konstruktion men anser ändå att ett sådant alternativ bör utredas och övervägas ytterligare.

Peter Hellberg, Förbundsordförande, Unionen